

Ailin Frengen

Social-Demokraten og ens forestillinger av kvinner

Argumenter for og imot kvinners stemmerett
presentert av avisen Social-Demokraten i
perioden 1913 til 1916

Bacheloroppgave i Historie - bachelorstudium

Veileder: Anne Engelst Nørgaard

November 2022

Ailin Frengen

Social-Demokraten og ens forestillinger av kvinner

Argumenter for og imot kvinners stemmerett
presentert av avisen Social-Demokraten i perioden
1913 til 1916

Bacheloroppgave i Historie - bachelorstudium
Veileder: Anne Engelst Nørgaard
November 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning

1.1 Tema for oppgaven

1.2 Problemstilling

1.3 Metode

2.0 Hoveddel

2.1 Historisk kontekst

2.2 Teori

2.3 Social-Demokraten og annet samtids kildemateriale

2.4 Levninger og beretninger

2.5 Analyse

2.6 Resultat av forskning

3.0 Avslutning

3.1 Oppsummering

3.2 Perspektivering

4.0 Litteraturliste

4.1 Lenker og internettkilder

1.0 Innledning

1.1 Tema for oppgaven

Denne forskningen undersøker argumentene lagt for og imot kvinners stemmerett i Social-demokraten i år 1913 til 1916. Jeg tar sikte på å undersøke de anlagte argumentene i forhold til de presenterte forestillinger av kvinner i avisen.

I 1913 ble det etablert stemmerett for kvinner i Norge¹. Gjennom innføringen av stemmerett for kvinner i landet ble antall personer som kunne stemme ved valg doblet. Det var da nødvendig for de politiske partiene og gjøre sin politikk mer inkluderende ettersom både menn og kvinner nå kunne stemme. Det norske arbeiderpartiet var publisierer for Social-demokraten. Gjennom en egen avis kunne partiet publisere sin egen politiske agenda. Social-demokraten er en avis satt i den røde siden av norsk politikk, dette vil si en politikk som er inspirert av sosialistisk ideologi. Innenfor den voksende sosialismen i Norge var det flere arbeiderbevegelser som prøvde å motarbeide klasseforskjeller og kjønnsdiskriminering i samfunnet. Flere av disse arbeiderbevegelsene jobbet aktivt for allmennstemmerett. I 1898 var den første seieren for arbeiderbevegelsene, en innføring av allmenn stemmerett for menn over 25 år², og som nevnt fikk kvinner over 25 år i 1913. Reglementet for stemmerett ville endre seg mye gjennom de neste 100 årene, påvirket av utenrikspolitikk og to verdenskriger. Men foreløpig var det en allmenn stemmerett for begge kjønnene innenfor politiske rammer og krav.

Begrepet demokrati har vært i stor endring siden sosialismens framvekst. Begrepet demokrati står for: «Demokrati, også kalt folkestyre, er en styreform der folket, forstått som landets voksne innbyggere, velger representanter som utformer lovene og tar viktige politiske beslutninger. I et demokrati kan innbyggerne også selv delta i utformingen av de politiske vedtakene.»³ Gjennom framveksten av sosialisme ble begrepet demokrati benyttet i flere forskjellige sammenhenger. Flere benyttet begrepet som en forkjemper mot samfunnsklassene. Andre misbrukte begrepet for å innsette en kommunistisk stat som utga seg for å følge sosialismens politikk. Begrepet demokrati var spesielt sentralt i kampen for

¹ Myhre, s. 297

² Myhre, s. 297

³ Definisjon demokrati: www.snl.no/demokrati (lastet ned 02.10.22)

likestilling i Norge og resten av verden. Ønsket om å avskaffe sosiale roller og opprette en allmenn stemmerett var i fokus. I aviser som Social-demokraten kommer disse ideene fram gjennom en sosialistisk politikk som fremmer arbeiderbevegelser.

1.2 Problemstilling

De satte kjønnsrollene i samfunnet i tidsperioden på 1800- og 1900-tallet påvirket datidens media sterkt. Social-demokraten var den største avisen for sin tid og tok opp nasjonale og internasjonale temaer, blant annet temaer som omhandlet likestilling og demokrati. Demokrati er et begrep som har blitt benyttet gjennom innføringen av like rettigheter i samfunnet uavhengig av kjønn, og gjennom slike innføringer har begrepet blitt mer og mer liberalt og inkluderende. Gjennom et mer inkluderende samfunn fikk kvinner muligheten til å avlegge sin stemmerett så tidlig som allerede på 1900-tallet etter gjennomslaget av allmenn stemmerett for begge kjønn i 1913⁴. Mitt forskningsspørsmål er hvilke argumenter ble lagt for og imot kvinners stemmerett i Social-demokraten i tidsperioden mellom 1913 til 1916 og hvilke forstillinger om kvinner opptrer i avisen?

1.3 Metode

Denne oppgaven har som mål å finne slutninger mellom hvordan demokratibegrepet blir benyttet og hvordan allmenn stemmerett, spesielt kvinnelig stemmerett, ble representert i avisen Social-demokraten. Ut ifra forskningsspørsmålet er det flere teoretiskere aspekter ved oppgaven, gjennom å se på de teoretiske innfallsvinklene gjennom sin historiske samtid ved hjelp av levninger fra tiden vil forskningsspørsmålet bli lettere besvart. Som innholdsfortegnelsen viser, vil jeg først gjøre rede for historiografi og presentere relevant historie fra valgt periode. Videre vil flere forskjellige utgaver av Social-demokraten som tar opp kvinners stemmerett og demokrati bli presentert. Informasjonen fra levningen Social-demokraten og teori fra historisk samtid vil bli benyttet for å analysere og besvare forskningsspørsmålet satt. Avslutningsvis vil det bli en oppsummering av de viktigste punktene tatt opp i denne teksten, samtidig med en perspektivering for å drøfte om funnene på forskningsspørsmålet er relevant for vår samtids forskning og historie.

⁴ Myhre, s. 297

I denne oppgaven vil jeg benytte tolkning av tekster fra sin samtid vil jeg se på om de fungerer som en pålitelig kilde. Samtidig om kilden oppfattes som en levning eller beretning. Ved hjelp av denne metoden kan en tolke innlegget lagt i Social-demokratens utgivelser og finne budskapet bak disse tekstene. Social-demokraten var en sosialistisk drevet avis. Gjennom en avis som er tydelig en presentasjon av et politisk partis agenda må en være observant på hvordan budskapet er formulert når en skal tolke tekstene. Gjennom teori og empiri vil forskningsspørsmålet bli besvart gjennom en tolkning av tekstene Social-Demokraten presenterer.

2.0 Hoveddel

2.1 Historisk kontekst

Denne oppgaven har som mål og finne sammenhenger mellom hvordan begrepet demokrati blir benyttet i kampen for likestilling i publiserte utgaver av Social-demokraten. Politisk ideologi vil også bli tatt opp i denne oppgaven, med spesielt søkelys på sosialismen som forkjemper for arbeiderbevegelsene og likestilling. Gjennom kampen for likestilling har begrepet demokrati blitt benyttet ved flere anledninger. Selve begrepet tok en sentral del av sosialismen og partiene som fulgte den sosialetiske politikken, som det norske arbeiderpartiet. Andre partier i Norge i perioden 1800- og 1900-tallet var ikke uenige med arbeiderpartiet på innføringen av kvinnelig stemmerett, men oppførte en politikk som ville beholde samfunnssklassene som allerede eksisterte⁵. Dette var en politisk styreform flere av de øvre samfunnssklassene valgte for å sannsynligvis prøve å sikre sin egen formue og sosiale status. Praksisen bak hvordan de øvre samfunnssklassene hadde en større innflytelse på den politiske styreform var ikke uvanlig. Dette var ofte borgere med høy inntekt og god økonomi, og dermed var viktige ressurser for staten for at økonomien i landet skulle fungere. De øvre samfunnssklassene var ofte noe en ikke kunne oppnå uten å være født inn i en rik familie, dermed skapte dette store vansker for andre og spesielt borgere som levde innenfor fattigdomsgrenser som ikke hadde et støttende system rundt seg, i motsetning til de høyere samfunnssklassene.

⁵ Aftenposten, 12.06.1913, s. 1

Kampen om likestilling i Norge har blitt godt dokumentert. Det finnes både aviser, lovsamlinger, taler og lignende som tar opp temaet likestilling og stemmerett. Ikke bare i Social-demokraten, men andre aviser som Aftenposten som er rettet mot høyre sin politikk. Innvielsen av kvinners stemmerett i 1913 var en total enighet i Stortinget som første til 225 000 nye borgere med stemmerett⁶. Selv om det var en total enighet om at kvinner skulle få innviet stemmerett var det tydelige forskjeller på hvordan en kvinne og en mann skulle behandle sin stemme. De satte kjønnsrollene i samfunnet første til vanskeligheter for kvinner under perioden hvor de kunne anlegge sin stemme for det var fremmet at kvinnen skulle stemme i forbehold til hjem og barn. I motsetning ble det aldri stilt en slik plikt til menn i noen av avisene i perioden 1913 til 1916. Dette reiser problemstillingen om demokrati er satt i forhold til de kjønnsrollene i samfunnet. Avisene legger fram hvor viktig det er å benytte sin stemmerett, hvis ikke har demokratiet feilet. Likevel, så dukker problemstillinger som fattigdom støtte opp som fratrar borgere stemmerett.

Med godt dokumenterte temaer vil dette gjøre det lettere å fortolke tekstene ut ifra sin samtid i forbehold til det satte forskningsspørsmålet; hvilke argumenter ble lagt for eller imot kvinners stemmerett i Social-demokraten i perioden 1913 til 1916? Men også hvordan forestillingen av kvinner er i avisen. Avisen Social-demokraten er en levning som hjelper oss å forstå samfunnet ut ifra sin samtid og vil være det satte utgangspunktet for å besvare oppgaven. Gjennom å bruke en samtidskilde vil vi kunne finne ut argumenter for og imot kvinners mulighet til å stemme, men også få et innblikk i hvordan forestillingen av kvinner var i på tidlig 1900-tallet. Å kunne forstå samtiden er viktig for å kunne svare på forskningsspørsmålet satt til denne oppgaven. Trekke slutninger mellom teori og tematikken presentert i Social-Demokraten er sentralt for å kunne forstå samtiden, men også forstå hvorfor så mange kvinner deltok i foreninger og organisasjoner for å fremme stemmerett og likestilling.

På sent 1700- og 1800-tall ble det lansert flere teorier om hvordan et samfunn skal organiseres. Kjente filosofer som var med på å lansere slike teorier var Voltaire, Montesquieu og Rousseau. Voltaire, Montesquieu og Rousseau var alle filosofer sentrale innenfor opplysningstiden og deres teorier om å ha et samfunn som fungerte som et demokrati og

⁶ Aftenposten, 12.06.1913, s. 1

likestilt borgerskap var med å skape bevegelser mot statsmakter, spesielt den franske revolusjonen var et resultat av denne nytenkningen som kom fram under opplysningstiden⁷. Den franske revolusjonen sto som en forkjemper for demokrati, borgerskap og stemmerett ved hjelp av sitt kjente ordtak: «likhet, frihet og brorskap». Slike ideer ble sett på som truende for konge- og fyrstedømmer for det truet deres egne sosiale stilling. Videre fungerte disse ideene som en inspirasjonskilde for arbeiderbevegelser i andre land. Spesielt norske arbeiderbevegelser, som Thranebevegelsen, tok inspirasjon fra revolusjonens ideer⁸. Disse ideene førte til en omveltning av norsk politikk med opprettelsen av sosialistiske partier som ønsket å fjerne klasseforskjellene i samfunnet og innføre en politikk basert på maktfordelingsprinsippet⁹. Kampen for likestilling og allmenn stemmerett faller under de forskjellige arbeiderbevegelsene i Norge på 1800- og 1900-tallet. Arbeiderbevegelsene fremmet disse temaene og var starten på opprettelsen av det norske arbeiderpartiet og norsk sosial demokratiisme.

2.2 Teori

Begrepet medborgerskap ble sentralt innenfor demokratiets dannelselse. Et medborgerskap oppfatter sosiale og politiske rettigheter for innbyggerne som fungerer som og bygger et fellesskap av nasjonalidentitet, rettigheter og forpliktelser¹⁰. Dette begrepet var derimot ikke kjønns spesifisert på 1700- og 1800-tallet og falt da under sin samtids sosiale standard. Dette begrepet og tanker rundt ble presentert i en tekstsamling av Ida Blom. Hovedfokuset bak hennes forskning var kvinnehistorie. Imens hun levde jobbet hun som professor ved Universitetet i Bergen og bygget et senter for kvinnen- og kjønnsforskning som ble senere oppkalt etter henne¹¹. Gjennom tekster produsert av Blom og tekster fra historisk samtid kan en se en vesentlig forskjell på hvordan begrepet borgerskap fungerte for menn og for kvinner. Datidens sosiale forhold var som oftest bestemt ut ifra kjønn og rase. Kjønnsrollene innenfor det sosialistiske samfunnsbildet var et resultat av historien og hvordan menn og kvinner arbeidet. En kan se tilbake til jeger- sankersamfunnet og finne dedikerte kjønnsroller. Mannen dro ut og jaktet, mens kvinnen passet hus og barn. Denne ideen har satt seg igjennom historien og har vært gjentakende. Når demokratiet og borgerskapet da ble

⁷ Steiro, s. 54-56

⁸ Marsdal, s. 17

⁹ Steiro, s. 54

¹⁰ Blom, Malnes, Thorsen, s. 285

¹¹ Ida Blom; <https://www.uib.no/skok/105741/ida-blom> (lastet ned 23.10.22)

innledet etter den franske revolusjonen i flere land falt borgerretten på mannen som var overhodet i husholdningen¹². Som en medborger hadde mannen rett til å delta aktivt i samfunnet, i motsetning som kvinnen som fortsatt hadde ansvar for pass av hus og barn. De satte kjønnsrollene i samfunnet skapte ekstreme vanskeligheter for kvinner i kampen for å oppnå like rettigheter som en mann i nasjonalstaten.

Kvinnenes kamp mot undertrykkelse ble forsterket av det kapitalistiske samfunnet. Kapitalismen ble sett på som en hindring for kvinner i samfunnet gjennom hvordan kjønnsrollene ble portretta. Biologi ble brukt som et argument for at kvinner ikke kunne gjøre det samme arbeidet som en mann og ikke fortjente lik lønning grunnet fravær ved fødsel og oppvekst av barn. Kvinnen ble overskygget i sitt hjem av sin mann og i arbeidsplassen av sin overordnede. Dette førte til dårlige arbeidsvilkår og enda ansvaret for oppdragelse og husarbeid utenom sine egne arbeidstider¹³. Videre førte dette til foreninger av kvinnebevegelser som streiket og arbeidet imot de satte kjønnsrollene i samfunnet. Under siste del av 1800-tallet begynte kvinner å organisere deg i foreninger. Ønsket var ikke å endre samfunnet, men å skape en reformering for kvinners livs- og arbeidskår skulle forberedes. Ønsket om arverett, rett til skilsmisse, selvbestemt abort, stemmerett og lignede ble sentrale temaer i kvinneforeningene¹⁴. Denne typen for forkjempere for kvinners rettigheter ble kalt for feminister, kampen for likestilling mellom kjønn. Det ville ta en lang periode før kvinner fikk like rettigheter som menn, derimot en enstemmig lov som ble satt i 1913¹⁵ om kvinners mulighet til å avlegge stemme var en stor seier for feminismen.

Norsk Kvinnesaksforening ble stiftet i 1884, dette var året etter en forening for kvinners rett til å stemme ved valg ble opprettet¹⁶. Hovedmålene med stiftelsen av kvinnelige foreninger var å opprette økonomisk frihet og egen stemmerett. En kjent norsk kvinnelig forkjemper for feminismen var Gina Krog. I 1904 satt Krog sammen Norske kvinners nasjonalråd, forkortet NKN¹⁷. NKN var en organisasjon satt sammen for å organisere et samarbeid mellom de forskjellige kvinnelige foreningene. Ved opprettelsen av organisasjoner

¹² Blom, Malnes, Thorsen s. 285

¹³ Steiro, s. 171-172

¹⁴ Steiro, s. 173

¹⁵ Aftenposten, 02.06.1913, s. 1

¹⁶ Steiro, s. 181

¹⁷ Steiro, s. 181

og foreninger av og for kvinner ville det være en mulighet å presentere hjertesakene i samfunnet. Dette ville skape en debatt i samfunnet om hovedmålene, som allmenn stemmerett, bak stiftelsen NKN og andre organisasjoner av kvinner skulle gå igjennom Stortinget og bli en ny lovgivning. Gjennom denne presentasjonen av kvinnelige foreninger i samfunnet skulle det også være enklere for kvinner og aktivt delta i bevegelsen mot likestilling mellom kjønn. Dette var starten på forkjemperne for likestilling i Norge. Med et økt media fokus og til slutt gjennomslag av allmenn stemmerett hadde kvinner allerede lyktes med flere hovedmål, men videre fortsatte organisasjonene for å fremme den voksende feminismen i Norge, for å etablere et likestilt samfunn for menn og kvinner.

Etableringen av en demokratisk nasjonalstat var resultatet av krig og revolusjon, som den franske revolusjonen eller den amerikanske uavhengighetskrigen. Likevel ved etableringen av en demokratisk nasjonalstat var kvinnen overskygget av mannen. I Norge var forholdene slik at etter Napoleonskrigene ble Norge frigjort fra union med Danmark og gitt videre til Sverige. I union med Sverige fikk Norge sitt ønske om en egen grunnlov innfridd. Under opprettelsen av den norske grunnloven i 1814 kom flere av ideene fra den franske revolusjonen og den amerikanske uavhengighetskrigen fram. Derimot, kun menn over 25 år fikk stemme ved valg¹⁸. Kvinnen var overskygget av mannen og det ville ta en lang periode før kvinner fikk stemme. Samtidig gjaldt denne grunnlovsparagrafen kun menn i en høyere sosial klasse, allmenn stemmerett for menn over 25 år ble ikke innført før 1898¹⁹. Selv om den norske grunnloven var en av de mest demokratiske for sin tid kan en stille seg kritisk til det siden allmenn stemmerett ble ikke satt inn før enn 100 år etter grunnloven ble undertegnet på Eidsvoll. Den norske grunnloven var heftig inspirert av Voltaire, Montesquieu og Rousseau sine filosofiske tanker. I hovedfokus sto Montesquieu sin modell for et maktfordelingsprinsipp²⁰. Gjennom en stat som er inndelt etter maktfordelingsprinsippet ville det være umulig å ha en sentralisert makt som sitter med den totale utøvende makten i samfunnet.

En av de viktigste utviklingene for demokratiet i Norge på 1900-tallet var innføringen av stemmerett for kvinner. Allerede i 1901 fikk noen kvinner begrenset stemmerett ved

¹⁸ Dyrvik, s. 90

¹⁹ Årstall stemmerett menn

²⁰ Dyrvik, s. 116

kommunevalg. Senere i 1907 fikk rundt halvparten av disse kvinnene stemmerett ved stortingsvalg²¹. Om en kvinne fikk stemmerett ved kommune og stortingsvalget ble bestemt gjennom deres egne inntekt eller om mannen hadde en inntekt over en viss grense²². Dette var som oftest kvinner fra de øvrige sosial klassene som fikk innfridd tidlig stemmerett. Disse kvinnene hadde mulighet til å arbeide ved siden av deres andre plikter for hjem og barn ofte på grunna av den økonomiske muligheten de satt ved. Andre kvinner fra lavere samfunnsklasser hadde ikke denne muligheten, gjennom mye lavtlønnet arbeid og lignende var dette fortsatt ikke nok for å innfri stemmerett. Det var ikke før enn i 1910 det ble innfridd allmenn kvinnelig stemmerett ved kommunevalg og 1913 for stortingsvalg²³. Dette var en stor seier for kvinnene og sosialismen fremmet av de forskjellige arbeiderklassene. Demokrati fikk en ny betydning når det ble opprettet allmenn stemmerett for kvinner. Maktfordelingsprinsippet hvor folket skulle ha muligheten til å stemme inkluderte nå dobbelt så mange stemmere enn det tidligere hadde gjort.

Klasse var et vesentlig fokus når den kom til stemmerett for både kvinner og menn. Det hele falt på de politiske partiene om var imot allmenn stemmerett, som til slutt måtte kaste fra seg håndkle og støtte opprettelsen av allmenn stemmerett. Parti som sto imot stemmeretten for kvinner i starten var partier som Høyre og tidligere også Venstre²⁴. Høyre støttet oppunder en mer konservativ politikk enn arbeiderpartiet. Det var ikke før det ble bestemte krav om stemmerett for kvinner. Disse kravene var som tidligere nevnt egen inntekt eller at mannen tjente over en viss grense skulle kvinnen få innfridd stemmerett²⁵. Det voksende demokratiet var en stor del av muligheten til å innfri stemmerett for kvinner. Den hegemoniske maskuliniteten var dermed fjernet fra stemmerettsspørsmålet i 1913. Videreføringen og utviklingen av en demokratisk stat i Norge førte til store endringer fra et klassebasert system til et mer sosialistisk samfunnssystem. Dette ble videreført inn i nyere tid hvor kampen mot kjønnsroller har fortsatt og er enda pågående. Derimot har 1900-tallet vært et hundreår hvor demokrati av fastslått seg i norsk politikk og syn på samfunnet har blitt endret gjennom denne nye politiske styreformen.

²¹ Stugu, s. 44

²² Blom, Malnes, Thorsen, s. 293

²³ Stugu, s. 44

²⁴ Blom, Malnes, Thorsen, s. 293

²⁵ Blom, Malnes, Thorsen, s. 293

Andre land i Europa, spesielt de skandinaviske landene, var relativt tidlig ute med å innføre stemmerett ovenfor kvinner²⁶. Norge ble ett av de mer demokratiske landene tidlig på grunn av den norske grunnloven og hvor demokratisk den var i forhold til andre lands lovverk. Den norske grunnloven var derimot ikke fungerende før unionsoppløsningen i 1905²⁷. Før det benyttet Norge en lovsamling sammen med Sverige, som de var i union med. Mange av de samme punktene oppsto, men Norge hadde ingen form for egen stemmerett innenfor landet siden alt av lovverk kom fra Sverige og deres parlament. En av de avgjørende faktorene for unionsoppløsningen var Norge sitt ønske om en egen nasjonalstat. I dette ønsket om en egen fri stat kom ønsket om allmenn stemmerett fram og ble en realitet i 1913 hvor både kvinner og menn over en alder av 25 år kunne stemme ved både kommune- og stortingsvalg. Dette var starten på den sosialdemokratiske staten Norge er i dag.

2.3 Aviser og annet samtids kildemateriale

I flere forskrifter fra Social-demokraten i perioden fra 1913 til 1916 blir kvinners stemmerett nevnt. I 1913 fikk kvinner stemmerett og fikk delta under både kommune- og fylkesvalg. Desember 1913 var det kommunevalg i Norge og avisen Social-demokraten tar for seg beskjeder og resultatet av avstemningen. Social-demokraten er en avis som ble gitt ut fra det norske arbeiderpartiet. Når en avis er publisert av et parti, i dette tilfellet det norske arbeiderpartiet vil dette ha betydning for innholdet i aviser. Det vanligste i slike aviser er hvordan innholdet er rettet mot eller skildrer en spesifikk politikk. Dette er da den politikken dette partiet står ved og bruker forskrifter til å rette leserne mot deres egne politiske agenda. Dette er ikke uvanlig i aviser den dag i dag heller, flere aviser stiller seg bak et partis politiske agenda. I en spalte fra 1 desember 1913 er det fremmet en slik politisk agenda, det står skrevet i forskriften:

«La arbeider-bataljonene rykke frem. Arbeidere! I er de talrikeste av byens vælgere. La derfor eders bataljoener rykke frem i eftermiddag. Ingen maa sitte hjemme. Den arbeider, som sitter hjemme i dag, gir bolignædens og matforsyrelsens parti sin stemme. Han motarbeider derved sitt eget parti og sine egne interesser. Det maa ikke ske. Frem arbeidere, nænd og kvinder. Der er endnu til at stemme. Stem rødt i dag.» (Social-demokraten 1. des 1913, s. 1).

²⁶ Stugu, s. 44

²⁷ Dyrvik, s. 116

I denne spalten legger Social-demokraten fram ønsket for at folket skal stemme på sitt eget parti. Partiet oppfordrer både kvinner og menn til å reise for å stemme gjennom spalten, og sammenligner det med å ikke stemme med å stemme på partier som har forskjellig politikk fra arbeiderpartiet. Spalten er lagt fram for å fremme arbeiderbevegelse. Dette ser en gjennom den første setningen i spalten som er: «*La arbeider-bataljonene rykke frem.*» (Social-demokraten 1. des 1913, s. 1). Dette er en direkte referanse og skildring til den franske revolusjonen og hvordan arbeiderne rykket frem mot en eneveldig kongemakt. Social-demokraten som arbeidernes avis benytter slike sterke skildringer for å fremme arbeiderbevegelsenes og det norske arbeiderpartiet sin politiske agenda som kan kobles opp imot den franske revolusjonen sitt ønske om likestilling og frihet. Gjennom å benytte et sterkt ordspråk vil Social-demokraten spille på de ideologiske ideene for å skape en reaksjon, men også en oppfordring for å stemme for allmennfolket som er sentralt innenfor arbeiderpartiet sin politikk.

Den 17 november 1913, en periode før den politiskrettede anbefalingen til å bruke sin stemmerett, var det en spalte i Social-demokraten som tok opp reglement for muligheten for å stemme. I spalten står det: «*Stemmeret har alle, kvinder og mænd over 25 aar, som er norske borgere, som har opholdt sig i Norge de sidste 5 aar og har i de siste 2 aar har bod inden kommunen*» (Social-demokraten utg. 17. nov 1913, s. 1). Her viser Social-demokraten til det nye reglementet som kom ut samme år som denne avisen. Kvinner og menn over 25 år kunne stemme ved valget, om de oppfyller krav som er sitert i kvoteringen. Fortsatt en stor rekke folk som blir satt utenfor muligheten til å delta i valg. Likevel var de nye lovene innsatt av Stortinget om stemmerett for kvinner og menn likt over en alder av 25 år en positiv vending for demokratiet i Norge. Borgerne som falt innenfor kravene for stemmerett skulle få avgi en stemme og dermed kunne ha muligheten til å ha en innflytelse på det politiske systemet i Norge.

I 1916 var det første stortingsvalget kvinner kunne stemme. I Social-demokraten blir kvinner påminnet deres plikt i å stemme gjennom en spalte i avisen den 4 desember 1916. I spalten lyder det: «*I dag skal du gjøre din borgerpligt: Fram til valg, bruk din stemmeret! Husk hvad det i dag gjælder for dig og dine, tænk paa dir ansvar og dine pligter for hjem og*

barn.» (Social-demokraten utg. 4. des 1916, s. 1). I denne delen av spalten viser avisen til hvorfor det er viktig å anvende sin stemmerett. Dette utdraget viser hvorfor avisen mente det var viktig for kvinner og stemme. Det legges fram hvordan kvinner skal tenke på sine plikter for hus og hjem når stemmeretten skal benyttes. Videre i utgaven av Social-demokraten som ble gitt ut den 4 desember i 1913 skrives det: «*Husk at der er 20,000 flere stemmeberettigede kvinder end der er mænd, og disse kan komme til at ha en avgjørende indflytelse paa valget.*» (Social-demokraten, 4. des 1916, s. 1). Etter kvinner fikk stemmerett fikk en mye større andel av norske borgere stemme under valget. Avisen legger fram hvor viktig det er for kvinner å stemme. Dette legger Social-demokraten fram gjennom å vise til hvordan det var flere kvinner enn menn som kunne stemme ved dette valget i 1916, og hvordan det kunne ha en innflytelse på resultatet.

Social-demokraten legger fram flere argumenter for kvinners stemmerett og hvorfor denne plikten bør benyttes i avisene sine. Dette er tydelig gjennom hvordan de i flere utgaver av Social-demokraten legger fram hvordan de ønsker at kvinner skal benytte sin stemmerett. Samtidig legger Social-demokraten fram hvorfor kvinner burde avlegge sin stemme og i tillegg til argumentet borgerplikt kommer temaet om kjønnsroller inn i bildet. Spørsmålet da er om det er demokratisk at kvinnen skal ta hensyn til sine plikter som kone og mor når hun skal avlegge en stemme, mens dette er aldri et tema som dukker opp for menn. Demokrati begrepet omhandler likestilling, men slike plikter stilt kun ovenfor en kvinne kan en si er lite demokratisk. Presentasjonen av kvinnen i Social-demokraten virker påvirket av de sosiale- og kjønnsklassene datidens samfunn presenterte. Selv om Social-demokraten legger fram grunnlaget for kvinners stemmerett gjennom deres plikter for hjem og barn presenterer de også et ønske om å dele kvinners byrder.

«*Og den kvinde, som tappert bærer svangerskapets og fødselens smerte, men som segner under de byrder fattigdommen lægger over din barselseng, vær du med at kjæmpe fram de tanker, at vi alle skal være sammen og at dele dine byrder*» (Social-demokraten, 29. nov 1913, s. 3).

Social-demokraten presenterer hvordan kvinner er tapper gjennom å fullføre et svangerskap og en fødsel. Videre ønsker Social-demokraten og stå sammen med kvinnen i en periode med fattigdom og andre vanskeligheter. Kvinnen blir enda presentert gjennom de satte kjønnsrollene, men i stedet for en plikt for hjem og barn vil Social-demokraten hjelpe kvinner hvor vanskeligheter kan ha oppstått på grunn av svangerskap og fattigdom.

Samfunnsbildet og kjønnsrollene var satt av mannlige figurer. Dermed fikk menn ofte applaus for handlinger som ville gjøre livssituasjonen til allmenn folket bedre. I Social-Demokraten står det skrevet; «*Ret gjorde mændene, da de tok magten fra de tilfældige – fra den enkeltes vilje og bestemte, at byens og bygdens mandlige beboere selv skulde vælge*» (Social-demokraten, 29. nov 1913, s. 3). Dette utdraget fra Social-demokraten er riktig. Hvis ikke menn hadde tatt makten fra konge og fyrstedømmer eller andre fra høye sosiale klasser ville ikke endringene mot likestilling og et sosialdemokratisk samfunn bli en mulighet. Videre står det skrevet; «*Og ret gjorde mændene, da de ogsaa forstod, at de maatte nytte den arbejdshjælp vi kvinder bød dem*» (Social-demokraten, 29. nov 1913, s. 3). Social-demokraten legger fram hvordan det var rett av menn og ta nytte av arbeidskraften som kvinner kunne tilby til samfunnet. Ved å ta i bruk mer arbeidskraft kunne dette skape flere yrker og mer produksjon av varer og annet. I tillegg ville dette føre til et mer likestilt samfunn for menn og kvinner. De kjønnsrollene samfunnet presenterte ble lettet under kvinners mulighet til arbeid og gjennom denne muligheten kunne kvinner kreve rettigheter de tidligere ikke hadde tilgang til som stemmerett.

2.4 Levninger og beretninger

Når en benytter kilder, er det viktig å ha kjennskap til kildekritikk. Som oftest kvalifiserer historiske kilder seg som en levning eller en beretning. Videre kan disse kildene deles inn i primære- og sekunder kilder. Alle kilder kan benyttes som en levning, men ikke alle kvalifiserer seg til å være en beretning. En levning er en kilde som forteller om forholdet kilder er formet. En levning er en dirkete kilde som er fortellende og er skapt i sin egen nåtid²⁸. Mange levninger er derfor datert. En beretning er en fortellende kilde, men det som skiller den fra en levning er hvilket synspunkt den er satt ut ifra. Enten om det er en

²⁸ Melve, Ryymin, s. 172

førstehåndsberetning som handler om opplysninger gitt av noen som selv har opplevd hendelsen som kilden referer til. En andrehåndsberetning derimot er en gjenfortelling av en hendelse og kan ansees som noe mindre pålitelig²⁹. For å kunne finne ut hvilken type kilde avisen Social-demokraten er på en ta hensyn til denne informasjonen og være kildekritisk. Aviser kan ofte gå under både en levning og en beretning avhengig av hva som blir formulert og hvordan. Social-demokraten skildrer fakta fra sin egen samtid gjennom presentasjonen av hvorfor kvinner burde avlegge sin stemme. Gjennom dette vil Social-demokraten oppfattes som en levning, en direkte kilde som er fortellende og skapt ut ifra sin egen samtid.

Social-demokraten var påvirket av sin publisering det norske arbeiderpartiet. Det er ikke uvanlig at aviser er lagt under en politisk agenda. Dette reiser spørsmålet om en avis blir mer eller mindre pålitelig gjennom påvirkning av partiet avisen støtter eller er lagt under. Gjennom en presentasjon av partiets egen politiske agenda i en avis kan en lettere påvirke borgerne som aktivt leser den avisen. Målet bak dette er å presentere politiske ideer til borgerne gjennom midler de bruker daglig. Videre vil ofte borgere benytte seg av informasjonskapsler som aviser som fremmer den politikken de står i enighet med. Selv om avisen tar i bruk politikk fra valgt parti, vil avisen fortsatt være pålitelig. Avisene presenterer fakta, både innlands og utlands. Informasjon som er presentert av fakta er i de fleste hendelser er ansett som absolutte. Det finnes selvfølgelig unntak med aviser og andre former media som gjør om informasjon til propaganda for deres egen politiske interesse. Dette er ofte en metode i bruk under krig og andre hendelser hvor de sittende politiske partiene ønsker å bevisst manipulere borgerne gjennom bestemte hendelser eller opplevelser. Derimot er dette ikke en praktisering utført i Norge av politiske partier.

Social-demokraten er en kilde fungerer som en presentasjon for sin egen samtid. Dette er på grunn av hvordan avisen skildrer direkte daterte hendelser når de oppsto. Samtidig som de skildrer sin samtid gjennom informasjon av da for eksempel kvinners stemmerett. Ved å benytte en kilde fra sin egen samtid vil dette hjelpe historikere å forstå perioden de forsker lettere. De fleste aviser vil være primærkilder på grunn av hvordan de skildrer sin samtid. Andre primærkilder eller også førstehåndsberetninger kan være dagbøker og lignende³⁰.

²⁹ Melve, Ryymin, s. 126

³⁰ Melve, Ryymin, s. 126

Gjennom å benytte aviser fra sin samtid i denne oppgaven får vi et innblikk i datidens hendelser og skildringer uredigert. Videre får vi muligheten til å benytte kildene selv til å trekke egne slutninger ut ifra samtidsmaterialene som er funnet. Social-demokraten var en av de største avisene for sin tid, på linje med Aftenposten³¹. Dette gjør avisen til en veldig pålitelig kilde fra sin samtid som gjør at vi kan benytte Social-Demokraten til å reflektere og drøfte det satte forskningsspørsmålet som denne teksten stiller.

2.5 Analyse

Social-demokraten tar opp kvinners stemmerett gjennom å skildre hvor viktig det er for folket å benytte seg av sin borgerrett ved valg. I perioden 1913 til 1916 var det ett kommunevalg og ett stortingsvalg, begge disse valgene fikk kvinner over 25 år angi sin stemme. Som tidligere tatt opp i denne oppgaven ser man en stor endring på holdningen til kvinners plass i samfunnet. Denne store endringen var forårsaket av kvinneforeninger og arbeiderbevegelser. Slike bevegelser fremmet et demokrati hvor både mann og kvinne hadde felles borgerretter i samfunnet, og at kvinnen ikke skal være økonomisk knyttet til sin mann. Gjennom 1800- og 1900-tallet fikk kvinner lagt frem sine rettigheter foran et politisk parti som var for arbeiderbevegelsen og ødeleggelsen av store klasseforskjeller, dette partiet var det norske arbeiderpartiet. Ideene bak denne politikken stammer tilbake til den franske revolusjonen og den amerikanske uavhengighetskrigen. Spesielt ble ordtaket «likhet, frihet og brorskap», som ble benyttet under den franske revolusjonen, en inspirasjonskilde for arbeiderbevegelser som ville motarbeide klasseforskjeller og innføre likestilling i samfunnet. Kvinnebevegelsen var et resultat av disse ideene, og fikk fort stadfeste i samfunnet.

I de forskjellige utgavene fra Social-demokraten er det tydelig ønske om at alle som har muligheten til å stemme benytter denne rettigheten. Derimot, det fantes anledninger som gjorde det vanskelig for en og stemme. En av disse anledningene var fattigdomsstøtte. Fattigdomsstøtten står referert i Social-demokraten sin utgave den 1. desember 1913. I artikkelen står det; «*Stemmeretten tapes dersom man i det sidst forløpne aar har mottat fattigdomsstøttelse i form av penge, mat, kul eller klær*» (Social-demokraten, 1. des 1913). Når både kvinner og menn i en alder av 25 pluss hadde muligheten til å stemme kom disse

³¹ Myhre, s. 273

anledningene som kunne vanskeliggjøre det å stemme for flere. Fattigdomstøtten skildrer hvordan mennesker som har mottatt hjelpemidler til å forbedre sin livskvalitet blir fratatt sin stemmerett. Bakgrunnen til fattigdomstøtten var både å hjelpe de som trengte det, men også å forhindre at lavere klasser skulle få muligheten til å stemme ved valg. Social-demokraten skildrer dette i artikkelen som en konsekvens av støtte fra stat og lignende. Derimot kan også fattigdomstøtten oppfattes som et middel for at lavere samfunnsklasser ikke skal få mulighet til å stemme uavhengig av kjønn. Reglementet bak fattigdomstøtten kommer ifra den norske grunnloven fra 1814. Men ble endret på mot slutten av 1800-tallet til det Social-demokraten referer til som reglementet for støtten³². Bakgrunnen for suspensjonen av stemmerett kom fra ønsket at kun borere som hjelper samfunnet og er selvdrivende får stemme, men andre mister retten.

Fattigdomstøtten var med på å hindre mange i å kunne avlegge sin stemme. Det er også viktig å få fram hvordan fattigdomstøtten påvirket begge kjønn, men som oftest kvinner i lavere samfunnsklasser som eventuelt mottok støtte for å gi barna mat, klær eller annet. Det var ikke før en i 1919 hvor det var en enstemmig i Stortinget som opphevet vedtaket om fattigdomstøtten, paragraf 52d³³. Endelig kunne norske borgere av lavere samfunnsklasser stemme uten at risikoen for at retten for å avlegge stemme skulle bli fjernet på grunn av fattigdomsstøtte. Fjernelsen av fattigdomstøtten var en viktig faktor for kampen for likestilling og allmenn stemmerett i Norge. Muligheten til å bli hørt i samfunnet uansett hvor mye eller lite en tjente var et stort steg for demokratiet. Ved å allerede ha innført stemmerett for kvinner over 25 år i 1913³⁴, for videre å fjerne avgrensningen av hvem som kan stemme eller ei var et frigjørende steg for norske borgere.

I avisene kan en tydelig enda se forskjell på kjønnsrollene i samfunnet. Avisene formulerer disse satte kjønnsrollene ut ifra sin egen samtid. Gjennom spaltene i Social-demokraten legges det fram hvordan det er ønskelig at begge kjønn skal stemme til valgene i både 1913 og 1916. Derimot grunnen for å stemme for kvinner blir tatt opp som en plikt kvinnen har for hus og hjem. Dette ble formulert i en spalte av Social-demokraten fra 4

³² Info om fattigdomstøtten hentet fra Stortinget sin nettside: <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/stemmerettsjubileet-2019/fattigdom-stemmerett/artikkel-om-stemmerettens-historie/>

³³ Info om fattigdomstøtten hentet fra Stortinget sine nettsider; <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/stemmerettsjubileet-2019/fattigdom-stemmerett/artikkel-om-stemmerettens-historie/>

³⁴ Myhre, s. 297

desember 1916, hvor det kort oppsummert sto: «*tenk paa dir ansvar og dine pligter for hjem og barn*» (Social-demokraten, 4. des 1916, s. 1). Gjennom denne seksjonen av spalten vises tydelige kjønnsroller. Det kommer tydelig fram hvordan kvinnens stemmerett skal være til godt for både hjem og barn, i motsetning til menn hvor denne problemstillingen ikke blir tatt opp. Kampen for stemmerett var ikke bare for å kunne ha muligheten til å avgi en stemme, men det at kvinner ble hørt og representert i norsk politikk. Dette var et mannsdominert felt som gjorde det ekstremt vanskelig for kvinner og bli hørt utenfor temaer om hjem og barn. Flere norske kvinner arbeidet for kvinners stemmerett og annet viktige emner. Som tidligere nevnt Gina Krog var en forkjemper for kvinners rettigheter og var sentral innenfor bevegelser som tok for seg disse temaene. Krog arbeidet imot et samfunn som ikke var interessert i at kvinner skulle kunne ytre seg gjennom stemmerett på samme måte som menn. Dette var en kjernesak for Krog fram til hun døde i 1916³⁵. Krog levde lenge nok til å se at en allmenn kvinnelig stemmerett kom igjennom i 1913, selv om det enda var store forskjeller på kjønnene i samfunnet var dette fortsatt en stor seier for kvinner i Norge. Dette var et steg mot en demokratisk nasjon.

Når kvinner endelig kom ut i arbeid på 1800- og 1900-tallet var det en tydelig forskjell i valg av yrker mellom kjønnene. Valg av yrke fulgte ofte de stereotypiske kjønnsrollene som allerede var satt i samfunnet. Det ble en vanlig praksis at yrkene som krevde mer fysisk styrke ble valgt av menn, mens yrker som handlet om omsorg ble valgt av kvinner. Dette var naturlige yrkesvalg for kjønnene på grunn av hvordan samfunnet allerede var satt opp. Menn ønsket ikke arbeid som omhandlet omsorg. Samtidig var det store vanskeligheter for kvinner å komme seg innenfor yrker som omhandlet økonomi, bygg, politikk og lignende siden slike yrker allerede var mannsdominerende. En annen stor vanske for kvinner i denne tidsperioden var permisjon grunnet barn og fødsel. Mange kvinner sto i risiko for å bli sagt opp i sitt arbeid på grunn av sine plikter som mor. Dette førte til et usikkert arbeidsforhold for mange kvinner. I tillegg til spedbarns alderen måtte kvinner ta hensyn til barnet store deler av døgnet om det ikke var en mulighet økonomisk å sende barnet til daginstitusjoner³⁶. Usikkerheten dette skapte gjorde det vanskelig for kvinner å arbeide. Kvinner måtte ofte ta et valg om enten å arbeide eller være forsørger. Dette fikk flere kvinner til å streike og melde seg inn i bevegelser som ville ta for seg slike problemstillinger.

³⁵ Årstall død: https://nbl.snl.no/Gina_Krog (lastet ned 17.10.22)

³⁶ Steiro, s. 173

Et sentralt punkt i Social-demokraten er kvinners plikt. Hvorfor fremmes plikter for hus og hjem når kvinnen skal stemme, men ikke mannen? Det legges da fram hvordan det er kvinners plikt å gi opp alt av sine egne ønsker for å ta vare på hjem og barn og at dette ikke skal være likestilt med sin mann. En kan da argumentere for hvordan Social-demokraten er lite demokratisk i forhold til kjønnsroller. Gjennom spaltene til Social-demokraten dukker det opp ingen direkte negative holdninger og motargumenter for kvinners stemmerett. Derimot kan det virke som om kjønnsrollene var med å påvirke argumentet hvorfor kvinner skulle få stemme. En kan argumentere for at dette kvinnesynet er et motargument mot demokratiet. Gjennom «kvinners plikter for hjem og barn» fratras muligheten til å avlegge en egen stemme som ikke er påvirket av ens plikter og andre forhold. I et demokrati skal en borger kunne ytre sin egen mening, og disse satte pliktene strider med akkurat ytringsfrihet. Den kvinnelige stemmen som ønsket frihet og likestilling var høy, men dessverre ble den overdøvet at kjønnsroller som representert i flere utgaver av Social-Demokraten og andre medier fra samtiden.

Social-demokraten skildrer demokratiske ytringer gjennom avisens produsent det norske arbeiderpartiet. Spørsmålet igjen er om disse demokratiske ytringene var fullt og helt demokratiske eller påvirket av de satte kjønnsrollene i datidens samfunn. At kjønnsroller skulle være så sentralt innenfor stemmerett strider med begrepet demokrati. Demokrati omhandler likestilling, mellom kjønn og mellom samfunnsklasser. Ordtaket «frihet, likhet og brorskap» som dukket opp under den franske revolusjonen, og ble et av de mest kjente ordtakene som omhandler demokrati for 1800-tallet, skildrer akkurat denne likheten mellom kjønn og samfunnsklasser. Ønsket for kvinnelig stemmerett var ikke for å stemme i forhold til kvinnens plikter for hus og hjem, men for å kunne stemme og ha en lik borgerrett som menn. Gjennom spaltene i Social-demokraten legges det fram hvordan kvinner skal huske sin plikt for hus og hjem når de skal avlegge sin stemme³⁷. En kan argumentere for hvorfor dette ikke er demokratisk, men samtidig er demokratisk. Ut ifra sin samtid var det store samfunnsendringer både innenfor politikk og samfunnsklasser. Arbeiderbevegelser sto for flere av disse samfunnsreformene og ut fra dette kom politiske parti som det norske

³⁷ Social-demokraten, 4. des 1916, s. 1

arbeiderpartiet som bygde sin politiske agenda på arbeiderbevegelsen. Samfunnet var i stadig endring og spesielt kjønnsrollene tok en drastisk endring for likestilling i denne perioden.

Kjønnsrollene i samfunnet var allerede satt gjennom historien. Kjønnsroller ble veldig tidlig en del av samfunnet og en kan finne allerede forskjeller på kjønn tilbake til jeger-sanker samfunnet. Dette gjorde at kjønnsrollene var vanskelig å reversere siden de allerede var såpass fast i historien. Kvinner tok likevel opp kampen for likestilling, både gjennom stemmerett og arbeid. På 1800-tallet gikk flere kvinner ut i arbeid, noen fordi de ønsket og andre på grunn av en vanskelig økonomisk situasjon. 1800- og tidlig 1900-tallet var en tidsperiode hvor likestilling to i fokus. Kvinner forente seg i organisasjoner som arbeidet mot satte mål som ville gjøre samfunnet mer likestilt. Kampen for likestilling er enda et tema som er sentralt i dagens samfunn, men starten på feminismen som denne bevegelsen kalles var på 1800- og tidlig 1900-tallet. Starten på feminismen var perioden hvor kvinner dro ut i arbeid og mottok stemmerett på lik linje med menn. Norge virket ikke negativ til stemmerett for kvinner, som aftenposten skrev den 2. juni 1913 at det var enstemmig i Stortinget for å innføre stemmerett for kvinner. En stor seier for kvinnene at stemmeretten ble innført og nå kunne alle kvinner over 25 år avlegge sin stemme med mindre de falt under fattigdomsstøtten.

Kvinnenes rolle var relatert til oppbygningen av samfunnet. Et samfunn var laget på idealene menn mente var rett. Når kvinner ble en del av dette satte samfunnsbilde ved hjelp av allmenn stemmerett og lignende var det en mulighet at menn var redde for å miste innflytelse på samfunnet. Spesielt ved valg tok avisene til seg og fortalte kvinner at de måtte avlegge sin stemme med sine plikter for hjem og barn i bakhodet. Gjennom å måtte oppføre plikter gjennom å stemme er ikke valget kun den personen som avlegger en stemme sitt. Flere faktorer som da hjem og barn skal ha noe å si for kvinnen under valget og videre kan det påvirke kvinnens stemme. I motsetning til menn som ikke har slike plikter brakt over seg. Gjennom kvinners mulighet til å stemme ville fortsatt valgene bli meget forskjellig fra tidligere valg. Muligere stemmere i Norge hadde doblet seg etter kvinner fikk innvilget stemmerett³⁸. Dette ville selvfølgelig ha en betydning på resultatet av valget og kan være derfor partier som arbeiderpartiet brukte Social-demokraten for hvordan kvinner skulle avlegge sin stemme i forhold til partiets favør. Avisene benytter metoder for å appellere til

³⁸ Social-Demokraten, 4. des. 1916, s. 1

sine lesere og gjennom å skildre kjønnsrollene treffer de det kvinnelige publikumet i Norge. Ved å benytte midler som appellerer til et spesiell gruppe mennesker vil de politiske ideene til arbeiderpartiet som kommer fram i Social-Demokraten være innflytningsrike på leseren.

Kvinner er presentert som en viktig del av samfunnet, men denne presentasjonen er et resultat av de pliktene kvinnene hadde i samfunnet. I Social-Demokraten sin utgave den 29. november 1913 legger avisen fram hvordan det var viktig for mannen og ta i bruk kvinnens arbeidskraft³⁹. I spalten blir mannen belønnet for å ta et riktig valg i å benytte kvinnen. Dette presenterer kjønnsrollene i Norge på 1900-tallet svært godt gjennom hvordan det presenteres mannen sitt valg å benytte kvinner i arbeid, men ikke kvinnens kamp for arbeid og likestilling. Spørsmålet hvordan kvinner blir presentert i Social-demokraten blir nesten ansett som nedverdiggende ovenfor kvinnelige organisasjoner og arbeiderbevegelser som arbeidet aktivt for dette på 1800- og 1900-tallet. Likevel benytter Social-Demokraten muligheten til å fortelle hvordan det norske arbeiderpartiet står sammen med kvinner som har vanskeligheter med fattigdom etter svangerskap og fødsel⁴⁰. Det er ingen negative argumenter for kvinners rolle som en aktiv del av samfunnet. Derimot kommer de eldre kjønnsrollene fram gjennom hvordan kvinner skal kunne bidra i samfunnet. Kvinner skulle få arbeide, men de skulle følge sin plikt for hjem og barn når de skulle avlegge en stemme. Et satt samfunnsbilde med bestemte kjønnsroller er et vanskelig bilde å snu, men gjennom muligheten til arbeid og stemmerett blant annet fikk kvinner mulighet til å ta en aktiv del i samfunnet. Kvinnelige arbeiderbevegelser og andre organisasjoner drevet av kvinner seiret i 1913⁴¹ da allmenn stemmerett ble innført i Norge. Det var fortsatt lange veier å gå for å bryte de absolutte kjønnsrollene i samfunnet, men ved å gi kvinner stemmerett på lik linje med menn hadde kvinner muligheten til å aktivt delta i samfunnet.

2.6 Resultater av forskning

Forskriftene legger fram ingen totale negative argumenter for kvinners stemmerett. Social-demokraten har igjennom flere forskjellige spalter nevnt kvinner som borgere og behovet for dem å gjøre ens borgerplikt ved å avlegge en stemme. Kvinner skulle sette

³⁹ Social-Demokraten, 29. Nov 1913, s. 3

⁴⁰ Social-Demokraten, 29. Nov 1913, s. 3

⁴¹ Steiro, s. 181

søkelys på sin plikt for hjem og barn når de skulle avlegge sin stemme ved kommune- eller stortingsvalg⁴². Å videreføre kjønnsrollene i samfunnet gjennom å presentere de som plikter for kvinner som skal stemme er å benytte kjønnsroller for eventuell egen favør. Det fører til at kvinner må benytte andre ideer enn egne ønsker om hvilket politiske system som skal få sitte etter valget. Stemmerett var kun en andel av hva de forskjellige kvinnelige organisasjonene ønsket å innføre i samfunnet. Med stemmerett skulle det komme frihet og likestilling. Gjennom Social-Demokratens mening om hvordan kvinner skal benytte sin stemme gjennom sin plikt for hjem og barn faller likestilling og friheten for egne valg gjennom. Denne plikten fungerer som en oppfordring for kvinner å ikke glemme de satte samfunnsrollene selv om de fikk innfridd en frihet gjennom å kunne stemme. Når kvinner fikk stemme ble mengder borgere i Norge som kunne stemme doblet⁴³. Dette kunne føre til en frykt for brudd på kjønnsrollene fra mennenes side. En frykt for endringer i et samfunn som har lenge hatt et fokus på hva som er egnet for en mann og hva annet som egner seg for kvinner.

Kvinner sin stemmerett var en enstemmig enighet i Stortinget i 1913⁴⁴.

Gjennomkvinnens mulighet til å aktivt delta i samfunnet vil kvinnelig drevende organisasjoner og arbeiderbevegelser ha muligheten til å skape endring. Kvinner som Gina Krog var sentrale i opprettelsen av organisasjoner og arbeiderbevegelser for kvinners frihet og stemmerett⁴⁵. NKN og andre organisasjoner ble fundamentale i kampen for likestilling og stemmerett gjennom muligheten for kvinner og forene seg og ta engasjement i samfunnet på en annen måte enn hva som tidligere hadde vært mulig. Denne muligheten gjorde det lettere for kvinner og forene seg og være aktive medlemmer i den politiske siden av samfunnet. Gjennom engasjementet og arbeidet til kvinnene på 1800- og 1900-tallet fikk kvinner til slutt stemmerett. Det var enda en lang vei å gå for å totalt fjerne kjønnsrollene i samfunnet, men gjennom en seier som handler om å kunne være med å bestemme hvem som skal sitte i det norske stortinget, det gjorde det lettere for kvinner og enten innføre kvinnelige politikere eller å adressere politiske meninger som omhandler kampen om likestilling mellom kjønnene.

⁴² Social-Demokraten, 4. des 1916, s. 1

⁴³ Social-Demokraten, 4. des 1916, s. 1

⁴⁴ Aftenposten, 12. juni 1913, s. 1

⁴⁵ Gina Krog: https://nbl.sn.no/Gina_Krog (lastet ned 17.10.22)

I Social-Demokraten blir sosiale klasser ofte nevnt i sammenheng med valg. Det er tydelig hvordan Social-Demokraten er en avis av arbeiderpartiet som står bak arbeiderbevegelsen og lignende politisk agenda. Dette legges tydelig fram i utgaven av avisen den 1. desember 1913 hvor Social-Demokraten direkte referer til den franske revolusjonen gjennom en oppfordring for norske borgere å stemme. I Social-demokraten står det «*La arbeider bataljonene rykke frem*»⁴⁶. Gjennom oppfordringen for norske borgere å stemme på arbeiderpartiet legger avisen vekt på konflikter som den franske revolusjonen. Dette var en konflikt som la grunnlag for ideene om «likhet, frihet og brorskap»⁴⁷, som senere mange arbeiderbevegelser i Norge og resten av verden har benyttet. Kampen for likestilling benyttet flere av ideene som oppsto både før og under den franske revolusjonen. Voltaire, Montesquieu og Rousseau sine nytenkninger ble de fundamentale målene til arbeiderbevegelsene. Ønskene til Voltaire, Montesquieu og Rousseau var å skape et demokrati uten store klasse forskjeller. Et samfunn hvor folket velger hvem som skal sitte med politisk makt, men denne politiske makten skal være fordelt så ingen parti eller lignende sitter med absolutt makt⁴⁸. Gjennom denne presentasjonen av et nytt maktsystem tok folket og samlet seg i foreninger, kvinner som menn tok muligheten til å ytre sine meninger og ønsker for et bedre samfunn. Blant annet dukket de sosiale klassene opp som en problemstilling for arbeiderbevegelsene. Denne problemstillingen omhandlet hvordan de hadde goder i samfunnet allmennfolket ikke hadde tilgang til. Arbeiderbevegelsene sitt mål, samt målet til partier som det norske arbeiderpartiet, ønsket å minske klasseforskjellene i samfunnet, med dette kom ønsket om å minske kjønnsforskjellene.

Social-Demokraten legger fram flere positive argumenter til hvorfor kvinner skal benytte sin stemmerett. Mange av argumentene er relatert til likestilling og arbeiderbevegelsene. Arbeiderpartiet sin egen politikk er tydelig representert i avisen. Denne politikken presenterer hvorfor kvinner skal avlegge sin stemme til arbeiderpartiet. Det norske arbeiderpartiet sin politikk presenterte mange av de samme hovedmålene til arbeiderbevegelser i Norge. Gjennom dette benyttet arbeiderpartiet avisen Social-Demokraten til å oppfordre de norske borgerne til å stemme rødt. Social-Demokraten legger aktivt fram hvor viktig det er for kvinnen å benytte sin stemmerett nå som det har blitt innvilget. Avisen

⁴⁶ Social-Demokraten, 1. des 1913, s. 1

⁴⁷ Steiro, s. 49-50

⁴⁸ Steiro, s. 54-56

presenterer aktivt hvor viktig det er å stemme og dermed utføre sin borgerplikt. Denne borgerplikten er sentral for at demokrati skal kunne fungere. Selve oppfordringen til å benytte sin stemmerett er ikke hvor problemet i kjønnsroller dukker opp. Det såkalte problemet som vi ville ansett det som i dag, men var normalisert før var pliktene som kvinner måtte utføre. Kvinneres plikt for å stemme for hjem og barn, motsetning til menn hvor slike plikter aldri blir nevnt. Disse kjønnsrollene var en del av samfunnet, og derfor er det trolig at Social-Demokraten benyttet disse såkalte pliktene for å oppfordre kvinner til å stemme ved valg når stemmeretten for kvinner endelig ble innført. Social-Demokraten benytter disse pliktene på grunn av hvordan de representerer samfunnet. I sammenheng med samtiden til disse utgavene av Social-Demokraten jeg har tatt henhold til er det viktig å bemerke hvor liberal denne oppfordringer er for sin tid. I denne tidsperioden var det kun noen få andre land som hadde begynt innføringen av kvinners stemmerett og kvinners aktive plass i politikken. Gjennom denne presentasjonen av kvinner oppfordrer Social-Demokraten kvinner til å benytte sin stemmerett, selv om dette er ikke en vanlig praksis som det norske samfunnet kjente til.

Presentasjonen av kvinner i Social-Demokraten er i stor grad basert på kjønnsrollene i samfunnet. Social-Demokraten var en avis som presenterte de satte kjønnsrollene i samfunnet, men samtidig valgte å stå sammen med kvinner i vanskeligheter som fattigdom og lignende, men samtidig med å oppfordre kvinner til å bruke sin stemmerett. Selv om avisen presenterte det å bruke stemmerett for kvinner som en plikt for hjem og barn, var det fortsatt viktig for avisen å få presentert hvordan det norske arbeiderpartiet som publiserer Social-Demokraten ønsker å fremme arbeiderbevegelser av kvinner og forminske de øvre samfunnsklassene og innfri likestilling og demokrati. Det er ikke forventet at presentasjonen av kvinner i Social-Demokraten skal endres over natten. Likevel er det tydelig hvordan selv om kjønnsrollene spiller en stor del i samfunnet enda, var det ikke presentert noen totale negative argumenter til hvorfor kvinner ikke skulle få delta i samfunnet på lik linje med menn. Samtidig som forestillingen som opptrer av kvinner i avisen er basert på kjønnsrollene i samfunnet, ville denne presentasjonen av hva som kreves av kvinner kreve mer enn kun kvinnelig stemmerett for å bli omveldet. Denne presentasjonen krever en total rekonstruksjon av samfunnet, og er enda et tema i dagens samfunn hvor flere steder kvinner kjemper for likestilling og rett over egen kropp og stemme.

3.0 Avslutning

3.1 Oppsummerende

Stemmeretten i Norge var under endring ved flere anledninger. Allmenn stemmerett for menn i 1898⁴⁹ og i 1913 fikk kvinner også muligheten til å stemme ved valg om de var over 25 år⁵⁰. Dette var det nye lovverket på tidlig 1900-tallet og ble ansett som meget demokratisk for sin tidsperiode. 1800- og 1900-tallet var en periode med mye urolighet og nytenkning. Denne nytenkningen var starten på de liberale og demokratiske ideene som dukker opp i flere arbeiderbevegelser og i revolusjonene i Europa. Historiske hendelser som disse revolusjonene og urolighetene var inspirert av nytenkningen presentert spesielt av Voltaire, Montesquieu og Rousseau. Ideer som formidlet tanker om et valgt politisk styre. Som var videre inspirert av Montesquieu sin ide om et maktfordelingsprinsipp. Maktfordelingsprinsippet var å desentralisere makten så ingen innenfor det politiske styret skulle sitte med absolutt politisk makt⁵¹. Disse nye ideene var med å forme arbeiderbevegelser og andre organisasjoner for både kvinner og menn som ønsket stemmerett, like rettigheter både mellom kjønn og samfunnsklasser. Spesielt var denne nytenkningen med på å endre samfunnsbildet som det engang var. Kjønnroller og samfunnsklasser det minsket gjennom prosessen av å innføre de demokratiske og liberale ideene Voltaire, Montesquieu og Rousseau hadde inspirert⁵².

Social-Demokraten er en pålitelig kilde. Dette er på grunn av at avisen er en førstegangskilde og en levning. Dette vil si en kilde fra sin samtid som kan fortelle oss hvordan samfunnet fungerte og ideer fra perioden. En levning er en kilde som er datert, og fungerer som en fortellende kilde fra samtiden. Levninger er dermed ofte aviser, dagbøker og andre skildringer fra samtiden sin som er markert med spesifikke datoer⁵³. En kilde trenger ikke være pålitelig bare fordi den er skrevet ut ifra samtiden sin. For å finne ut dette må kildekritikk bli benyttet. Som oftest er kilder som aviser og andre formidlene informasjonsmedier sett på som kilder som kan regnes som pålitelige. Gjennom denne slutningen og fakta sjekke informasjonen gitt vil Social-Demokraten fungere som en pålitelig kilde. En kilde som da kan hjelpe oss å forstå samtiden til når kilden er skrevet og kunne hjelpe å finne slutninger

⁴⁹ Myhre, s. 297

⁵⁰ Steiro, s. 181

⁵¹ Steiro, s. 54

⁵² Steiro, s. 54-56

⁵³ Melve, Ryymin, s. 172

på forskningsspørsmålet stilt i denne oppgaven. Gjennom teksten har jeg brukt Social-Demokraten sine utgaver fra 1913 til 1916 som skildrer kvinners stemmerett, men også lager en forestilling av kvinnen ut ifra samtiden avisen er satt i. Informasjonen gitt i Social-Demokraten maler et bilde av samtiden og gjennom fakta sjekking og andre metoder som analyser og drøfting viser hvordan avisen er en pålitelig kilde selv om den er skrevet med en politisk agenda. Dette er på grunn av at avisen er publisert av det norske arbeiderpartiet og vil derfor inneholde noen politiske meninger som en kan finne i arbeiderpartiets partiprogram på tidlig 1900-tallet.

Avisen skildrer kjente begivenheter som den franske revolusjonen. En grunn for å skildre den franske revolusjonen kan være å finne likheter mellom revolusjonen og den norske arbeiderbevegelsen. Å knytte begivenheter om krig og andre uroligheter til arbeiderbevegelsen for at borgere i Norge skal benytte sin stemmerett. Gjennom er å skape et bilde av kampen for frihet viser akkurat hvorfor det er viktig at en bruker sin stemme. Uroligheter og krig som borgere lenge kjempet for å kunne få muligheten til å bli hørt i samfunnet og kunne aktivt delta politisk. Social-Demokraten la derfor frem hvor viktig det er å benytte denne retten for å stemme som nå er gitt til en, for det å ikke stemme anses som sløsing og å være likegyldig til demokrati og politisk system. Gjennom å ikke benytte sin stemmerett legger arbeiderpartiet fram igjennom Social-Demokraten hvordan demokratiet har feilet. Poenget bak slike argumenter for å oppfordre noen til å avlegge en stemme for å ha et velfungerende demokrati.

Social-Demokraten bygde argumentet for kvinners stemmerett på kvinners plikter for hjem og barn, men også forteller at de står sammen med kvinner og deres byrder. Dermed er ikke Social-Demokraten argumenter lagt fram negative forestillinger mot kvinner eller noen negative argumenter for allmenn stemmerett uansett kjønn. Likevel er ikke argumentet for at kvinner skal benytte sin stemmerett på grunn av sin plikt for hjem og barn et positivt argument heller. Oppfordringen bak å avlegge en stemme er positivt, men grunnlaget og hvorfor en kvinne skal stemme er satt søkelys på kjønnsrollene i samfunnet. Dette fører til at kvinner skal stemme under et annet grunnlag og annen plikt enn menn. En lite demokratisk metode for å avlegge en stemme. Organisasjoner og andre arbeiderbevegelser av kvinner skulle trolig ikke stoppe før samfunnet var likestilt. Presentasjonen av kvinner i Social-

Demokraten er ikke en negativ holdning, men en sann holdning som presenterer tidsperioden avisen ble publisert i. Videre ville denne presentasjonen og forestillinger av kvinner i media endres, men det ville ta en lang periode før total løsrivelse fra de satte kjønnsrollene som ble presentert i Social-Demokraten i perioden 1913 til 1916. Det var selvfølgelig en stor seier for kvinnene og for likestilling når allmenn stemmerett for begge kjønn ble realitet, men det var ikke slutten på kampen for likestilling i Norge.

Social-Demokraten presenterer kvinnen som et produkt fra de satte kjønnsrollene. Avisen anerkjenner kvinners byrder, men refererer enda til kvinners plikter for hjem og barn. Selvfølgelig vil ikke det være en omveltning av samfunnet over natten da kvinner fikk stemmerett i 1913⁵⁴, derimot benytter ikke avisen muligheten til å presentere kvinner som frie fra tidligere plikter og velger heller å presentere kvinner i henhold til de sosiale standardene i samfunnet. Kvinner benyttet perioden før de fikk innvilget stemmerett til å presentere ideene som skulle løsrive dem fra kjønnsrollene, men det ville ta en lengre periode før samfunnet sa totalt enighet i en absolutt likestilling i familien og samfunnet. Forestillingen som Social-Demokraten presenterer er derfor en kvinne basert på de sosiale standardene i samfunnet, men likevel anerkjente de hvordan kvinner har fått innvilget stemmeret. Dermed ble det viktig for kvinner å ta del i samfunnet nå som de kunne aktivt delta i politikken. Muligheten til å bli hørt eller kunne ytre sine politiske ideer og tanker som kvinne på denne tiden var uvandt, men gjennom begivenheter som den franske revolusjonen eller tenkere som Voltaire, Montesquieu og Rousseau kom ideene om likestilling sterkt fram i samfunnet. Siden har kjønnsrollene i det norske samfunnet blir mindre betydelige. Kvinner og menn arbeider på lik linje med like rettigheter, og er beskyttet av samme lovverk.

3.2 Perspektivering

Denne oppgaven har satt søkelys på hvilke argumenter som brukes for eller imot kvinners stemmerett i avisen Social-Demokraten, men også hvilke forestillinger som opptrer av kvinner i avisen. Ønsket bak det satte forskningsspørsmålet i denne oppgaven er å finne ut hvordan samtidens media presenterte ideene som likestilling, spesielt allmenn stemmerett for begge kjønn. Denne forskningen er viktig på grunn av hvordan argumentene for og imot

⁵⁴ Steiro, s 181

kvinneres stemmerett i avisen spesielt hjelper oss å forstå tidsperioden på tidlig 1900-tallet og hvordan kvinnesynet var. Skildringene i Social-Demokraten er med å male et bilde av samtiden sin for oss som ikke levde den. Levninger som avisen vil derfor være en viktig del av historien til feminismen akkurat på grunn av hvordan de dokumenterte hendelsene rundt stemmerett for kvinner. Denne oppgaven er med på å dokumentere og finne holdninger presentert i Social-Demokraten som videre kan hjelpe oss forstå samtiden til avisen og holdningene til borgerne i den tidsperioden.

Forskningen utført i denne oppgaven er fortsatt viktig. Dette er på grunn av hvordan denne forskningen presentert i denne oppgaven er med på å forstå samtiden hvor arbeiderbevegelser og andre organisasjoner vokste fram. Gjennom dette kan vi få et innblikk i datidens samfunn, deres verdier og sosiale forhold. I sammenheng med oppgaven vil dette innblikket gi oss et bedre svar på akkurat hvorfor kvinner ble framstilt på måten de ble i Social-Demokraten. Tydelige kjønnsroller i samfunnet legger grunnlaget for disse framstillingene av kvinner. Likevel holder ikke Social-Demokraten en negativ holdning til kvinneres stemmerett. De legger heller fram en oppfordring for kvinner å huske de sosiale rollene når de skal avlegge sin stemme. Ut ifra sin tid er ikke dette en total negativ oppfordring, men kan oppfattes sånn fra vårt eget perspektiv. Dette er på grunn av hvor mye lengre vi har kommet i kampen for likestilling i Norge enn kvinner på tidlig 1900-tallet. Det er derfor viktig å huske å reflektere ut ifra samtidsfakta fra kildene en benytter. Gjennom disse kildene finner vi skildringer på kvinner og det gir oss et innblikk i hverdagslige tanker og ideer som oppsto på tidlig 1900-tallet. Dette gjør forskningen i denne oppgaven viktig, fordi det er med på å hjelpe oss forstå en tid vi selv ikke opplevde.

Gjennom forskningen utført i denne oppgaven vil det åpne opp en forståelse for forkjemperne for feminisme i dag som i historien. Presentasjonen av kvinner på tidlig 1900-tallet var en total annen forestilling enn hvordan kvinner blir presentert i dagens forskjellige media plattformer. Det er enda større deler av verden hvor kvinner blir undertrykket og ikke har noen rettigheter innenfor sitt samfunn. Land hvor folket ikke ble inspirert eller ikke fikk muligheten til å opprette en demokratisk stat. Dette hjelper oss med å forstå hvor viktig forkjemperne for kvinneres rettigheter på 1800- og 1900-tallet var. En kan disse kvinnene banet vei for likestilling og muligheten for kvinner å kunne aktivt delta i samfunnet. I Norge

er kvinner spesielt heldige. Norge var ett av de første landene å innføre stemmerett så tidlig som i 1913⁵⁵. Dette ga norske kvinnelige borgere muligheten til å aktivt delta i samfunnet og kunne videre fortsette med forskjellige mål for å innføre en definitiv likestilling i det norske samfunnet.

⁵⁵ Myhre, s. 297

4.0 Kilde- og litteraturliste

Blom, Ida, Malnes, Raino, Thorsen, Dag Einar, *Demokrati, Historien og ideene; Demokrati, Borgerskap og Stemmerett*, Dreyers forlag Oslo, 2015

Dyrvik, Ståle, *Året 1814*, 4. utgave, Det Norske Samlaget, 2017

Hobsbawm, E. J., *Nations and Nationalism since 1780*, Cambridge University Press, second edition, 1992

Innes, Philip, *Re-imagining Democracy in the Age of Revolution, America, France, Britan, Ireland 1750-1850*, Oxford University Press, 2013

Marsdal, Magnus E., *Thrane; Den demokratiske frihets pioner*, Forlaget Manifest, 2017

Melve, Leidulf, Ryymmin, Teemu, *Historikerens arbeidsmåter*, 2. utgave, Universitetsforlaget, 2020

Myhre, Jan Eivind, *Norsk Historie 1814-1905*, 2. utgave, Det Norske Samlaget, 2015

Smith, Anthony D, *Nationalism*, 2. utgave, Polity Press, 2010

Steiro, Birger, *Politisk idehistorie*, J.W. Cappelen Forlag A.S., 1995

Stugu, Ola Svein, *Norsk Historie etter 1905*, 2. utgave, Det Norske Samlaget, 2018

4.1 Lenker og internettkilder

Aftenposten, torsdag 12. juni 1913; Nasjonalbibliotekets arkiv;

<https://www.nb.no/items/36beb74697799fb6ec66e83704ea978c?page=0>

Definisjon demokrati, hentet fra Store Norske Leksikon:

www.snl.no/demokrati

Informasjon om Ida Blom, hentet fra Universitetet i Bergen sine nettsider den 23.10.22;

<https://www.uib.no/skok/105741/ida-blom>

Informasjon om fattigdomsstøttelse, hentet fra Stortinget sine nettsider;

<https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/stemmerettsjubileet-2019/fattigdom-stemmerett/artikkel-om-stemmerettens-historie/>

Informasjon om Gina Krog, årstall død, hentet fra Store Norske Leksikon den 17.10.22;

https://nbl.snl.no/Gina_Krog

Sawyer, Stephen W., From Histories of Liberalism to a History of the Demos: Toward a Democratic Critique of Neoliberalism;

file:///C:/Users/ailin/Downloads/From_Histories_of_Liberalism_to_a_Histor.pdf

Social-Demokraten, mandag 4. desember 1916, Nasjonalbibliotekets arkiv;

<https://www.nb.no/items/37a0548a50398ddc2c33b89a077c82d6?page=0>

Social-Demokraten, lørdag 29. november 1913, Nasjonalbibliotekets arkiv;

<https://www.nb.no/items/1b984e79c11964044fd64280c6aabcc6?page=3>

Social-Demokraten, mandag 1. desember 1913, Nasjonalbibliotekets arkiv;

<https://www.nb.no/items/5318454c1c4b03671c7ca8585f1b20b4?page=0>

Social-Demokraten, mandag 17. november 1913, Nasjonalbibliotekets arkiv;

<https://www.nb.no/items/3001dc87d031a8986e8955c867eb081a?page=0>

Social-Demokraten, onsdag 3. desember 1913, Nasjonalbibliotekets arkiv;

<https://www.nb.no/items/7caff41d5027e2123b3471776f002778?page=0>

Social-Demokraten, mandag 18. desember 1916, Nasjonalbibliotekets arkiv;

<https://www.nb.no/items/cb1086f4bdad4cb081625f4536781a2a?page=0>

